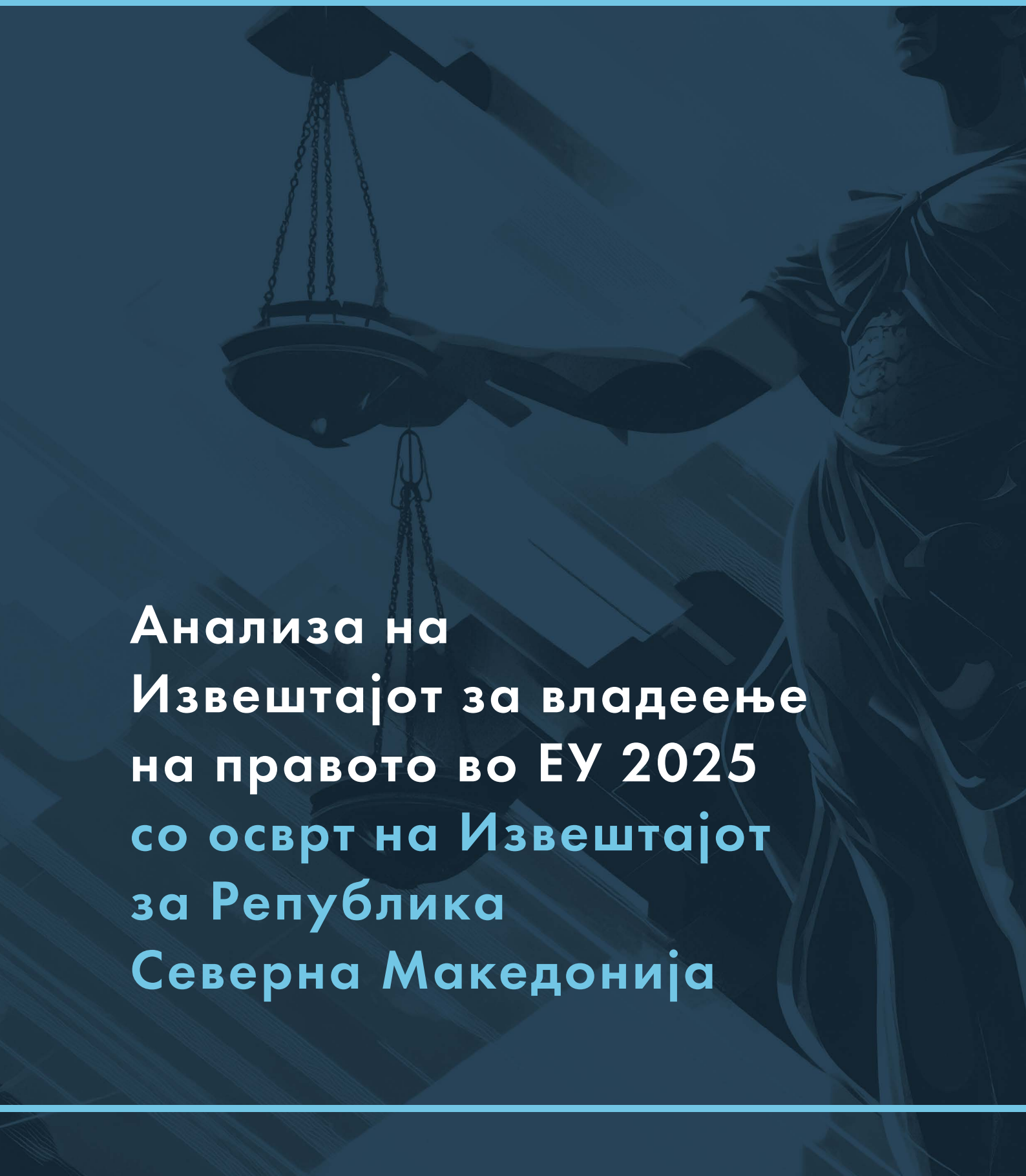

Институт
за
европска
политика.
Скопје

Анализа на Извештајот за владеење на правото во ЕУ 2025 со осврт на Извештајот за Република Северна Македонија

Анализа на Извештајот за владеење на правото во ЕУ 2025 со осврт на Извештајот за Република Северна Македонија

Издавач:
Институт за европска политика

За издавачот:
Д-р Симонида Кацарска, директор

Лектура:
Дејан Василевски

Графички дизајн:
Релатив

Октомври 2025 година,
Скопје

Оваа анализа е подготвена во рамки на проектот „Градиме мостови за заедничка иднина: Владеењето на правото во насока на пристапувањето во ЕУ“, финансиран од Европската Унија. Содржината на оваа анализа е единствена одговорност на Институтот за европска политика (ЕПИ) - Скопје и на никој начин не може да се смета дека ги претставува ставовите и гледиштата на Европската Унија.

Содржина:

Список на кратенки	4
Вовед	5
Нови димензии	6
Трендови	6
Анализа на Извештајот за Република Северна Македонија	7
Методологија	7
Судството под зголемен притисок	7
Борба против корупцијата – без чекор напред	9
Медиуми	10
Други институционални прашања поврзани со контрола и рамнотежа	11
Заклучоци и препораки	13
Прилог: Преглед на напредокот, повторените проблеми и нови наоди/проблеми	15

Список на кратенки

АВМУ – Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги

ДКСК – Државна комисија за спречување на корупција

ЕК – Европска комисија

ЕУ – Европска унија

ГО – граѓански организации

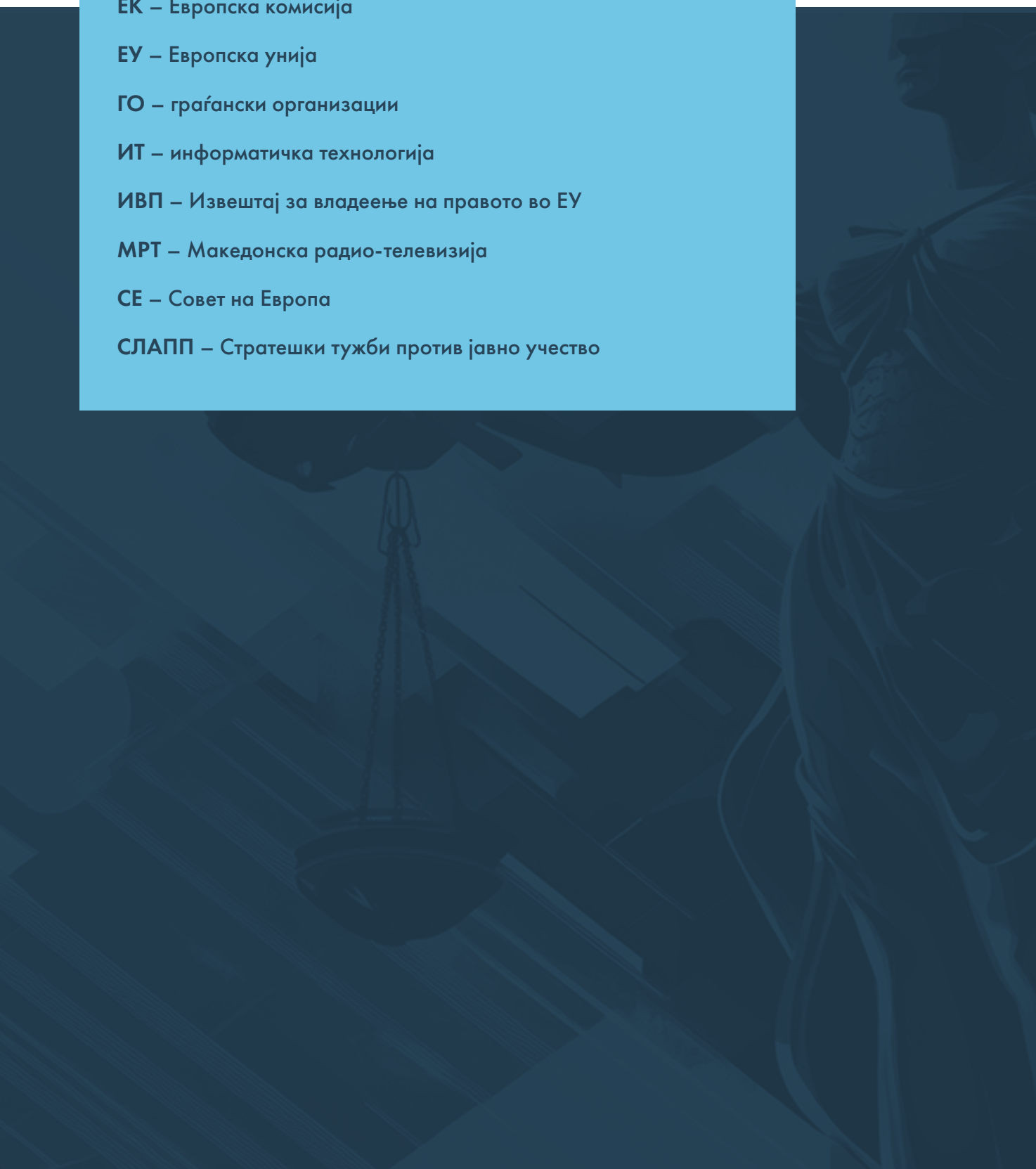
ИТ – информатичка технологија

ИВП – Извештај за владеење на правото во ЕУ

МРТ – Македонска радио-телевизија

СЕ – Совет на Европа

СЛАПП – Стратешки тужби против јавно учество

Вовед

Извештајот за владеење на правото е клучен инструмент за Европската унија, кој служи и како дијагностичка алатка и како превентивен механизам за следење на состојбата на владеењето на правото во земјите-членки. Со процена на клучните области – правосудниот систем, мерките против корупцијата, медиумскиот плурализам и институционалните кочници и рамнотежа, Извештајот дава сеопфатен преглед на силните страни и предизвиците за владеењето на правото.¹

Извештајот поаѓа од становиштето дека владеењето на правото е основата на која „ЕУ стои цврсто, истовремено оценувајќи дека меѓународниот правен поредок, темелните права и демократските системи се 'под сè поголем притисок'“.²

Клучен елемент на овој инструмент е дијалогот – и како метод на работа и како промовирање култура на отворен дијалог.

Годинешниот Извештај за владеење на правото во ЕУ (ИВП) е петтиот ваков извештај за земјите-членки, а вториот во кој се вклучени земјите-кандидатки Албанија, Македонија, Србија и Црна Гора, со најава за можно вклучување на нови држави-кандидатки, „кога ќе бидат подготвени за тоа“.³

Значењето на овој извештај за државите-кандидати се зголемува со јакнењето на кластерот „Темели“, кој го покрива владеењето на правото како катализатор на процесот на пристапување.

1 За повеќе детали, види за Годишниот преглед на владеењето на правото во ЕУ за 2024 година, Институт за европска политика, јануари 2025, <https://epi.org.mk/post/30958>

2 Комуникација од Комисијата до Европскиот парламент, Советот, Европскиот економски и социјален комитет и Комитетот на регионите, Извештај за владеењето на правото за 2025 година, Состојбата со владеењето на правото во Европската Унија, Стразбур, 8.7.2025 COM(2025) 900 final, https://commission.europa.eu/document/download/0f7b852b-6b8a-4e21-8579-69db5386c6a2_en?filename=1_1_63910_communicationRol_en.pdf, стр. 1.

3 Исто, стр.2

Нови димензии

Содржината и методологијата на овој извештај се збогатени со димензијата на Единствениот пазар. Идентификувани се клучните аспекти на владеењето на правото со влијание врз функционирањето на Единствениот пазар и деловната околина, кои се вклучени како основа за процена на состојбите во релевантните делови од извештаите.⁴ Ова е значајно и за државите-кандидатки, со оглед на можностите за забрзана интеграција, односно постепено вклучување во Единствениот пазар на ЕУ.

Втората нагласена димензија на Извештајот за 2025 година е во светлината на подготовките на новиот повеќегодишен буџет на Унијата (Повеќегодишната финансиска рамка 2028-2034). Се најавуваат нови заштитни мерки во идните инструменти на ЕУ за да се обезбеди усогласеност и „поблиска врска помеѓу препораките во Извештајот за владеење на правото и финансиската поддршка во рамките на буџетот на ЕУ“⁵, покрај веќе вградените елементи на условеност со владеење на правото во користењето на средствата од фондовите на ЕУ.

Нови иницијативи се најавуваат како комплементарни на Извештајот за владеење на правото, како што е Европскиот штит за демократијата, но и првата Стратегија за ЕУ за граѓанското општество.

Трендови

Извештајот покажува особено разновидна слика за состојбите во владеењето на правото во државите опфатени со него. Додека генерално се оценува „позитивна траекторија во многу држави-членки“⁶, се укажува и на опстојувањето на „системски предизвици во одделни земји“⁷, додека ЕУ се соочува со „зголемена политичка поларизација, притисок врз демократските институции, предизвици врз економијата и растечки надворешни закани“⁸.

Сепак, споредбата на нивото на реализација на препораките со минатогодишниот извештај покажува дека таа е намалена. Додека државите-членки целосно или делумно реализирале 68% од препораките од Извештајот во 2023 година, во 2024 година целосно или делумно биле реализирани 57% од препораките.

4 Такви аспекти се, на пример: решавањето на стопанските предмети; механизмите за спроведување на судските одлуки; мерките за спречување на корупцијата во јавните набавки; транспарентното финансирање на медиумите; стабилната регулаторна средина неопходна за деловното работење во предвидливи услови, ефикасното функционирање и независноста на регулаторните органи, како и судската ревизија на управните одлуки. Извештајот ги зема предвид податоците за перцепциите на бизнисите, во врска со ефикасноста на заштитата на инвестициите со закон и од страна на судовите, како и за независноста на органите за правна заштита на јавните набавки и на националните органи за конкуренција.

5 Комуникација од Комисијата до Европскиот парламент, Советот, Европскиот економски и социјален комитет и Комитетот на регионите, Извештај за владеењето на правото за 2025 година, Состојбата со владеењето на правото во Европската Унија, Стразбур, 8.7.2025 COM(2025) 900 final, https://commission.europa.eu/document/download/0f7b852b-6b8a-4e21-8579-69db5386c6a2_en?filename=1_1_63910_communication_ro_en.pdf, стр. 4.

6 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1742

7 Говор на комесарот Мекрат, 8 јули 2025 година, Стразбур, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/speech_25_1776

8 Говор на потпретседателот на ЕК Виркунен, 8 јули 2025 година, Стразбур, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/speech_25_1776

Анализа на Извештајот за Република Северна Македонија

Методологија

Се анализира содржината на наодите за секој столб, тема и содржина од Извештајот⁹, како што се класифицирани во Методологијата на ЕК за подготовка на ИВП.¹⁰ Се прави споредба со наодите од ИВП за 2024 година, како и со последниот редовен годишен извештај за државата. Имајќи ја предвид различната структурираност на ИВП и Годишниот извештај (каде што содржината е распределена по критериуми, поткритериуми, подрачја итн.), идентификувани се истите теми во двата извештаи. Ја имаме предвид комплементарноста на овие два извештаи, но и нивните разлики. Извештајот за владеење на правото подетално ги разгледува состојбите во областа, меѓутоа не содржи препораки, додека препораки се содржани во Годишниот извештај на ЕК за земјата.

Анализата на текстовите се базира на квалитативна методологија. Притоа, посебно се идентификуваат наодите што одбележуваат напредок во однос на претходните извештаи, наодите што укажуваат на повторени проблеми, како и новите почнати прашања/проблеми.

Ја анализираме врската во одделни тематски подрачја со предвидените чекори во Реформската агенда. Притоа, се задржуваме на чекорите од овој документ, предвидени да се реализираат до крајот на 2026 година.

Врз основа на анализата, изведуваме клучни заклучоци и препораки.

Судството под зголемен притисок

Покрај веќе изразената „сериозна загриженост“ за **независноста** на судството, поради „надворешни влијанија“ и „мешање“ во Извештајот за 2024 година и ИВП за 2024 година, годинешниот ИВП ја конкретизира критиката. Сега, директно се посочува на другите гранки на власта како извор на мешање и притисок, илустрирајќи го тврдењето со владините најави за распуштање на судскиот и јавнообвинителскиот совет, интерпелациите за членовите на Судскиот совет избрани од Собранието, постапката за разрешување на јавниот обвинител, оставката на претседателката на Судскиот совет со наведено политичко мешање како причина, но и јавните кампањи на оцрнување судии и обвинители од страна на високи носители на јавни функции на извршната власт и политичари.¹¹

9 Извештај за владеењето на правото за 2025 година; Поглавје за земјата за состојбата со владеењето на правото во Северна Македонија, Европска комисија, Стразбур, 8.7.2025 SWD(2025) 930 final, https://commission.europa.eu/document/download/ede31053-efc6-4dd0-89ed-c9224f7eeb70_en?filename=2025%20Rule%20of%20Law%20Report%20-%20Country%20Chapter%20North-Macedonia.pdf

10 https://commission.europa.eu/document/72742fd9-3ce0-4d23-9086-58f885f84cdd_en

11 Извештај за владеењето на правото за 2025 година; Поглавје за земјата за состојбата со владеењето на правото во Северна Македонија, стр. 2 и 3

Перцепцијата за независноста на судството се оценува како многу ниска, и меѓу општата јавност и меѓу компаниите. Сепак, наспроти најчесто јавно истакнуваните бројки во државата, Извештајот посочува 28% доверба („прилично добра“ или „добра“) од општата јавност и 26% доверба од компаниите¹² што, иако се чини парадоксално, е подобро од претходното истражување во 2024 година (25% и 20%).¹³

Како клучни фактори за нецелосното спроведување на Развојната секторска стратегија за правосудството 2024-2028 година во 2024 година (42,9%), Извештајот ги наведува недоволните финансиски и човечки ресурси, како и недостатоците во следењето и координацијата.

Забележан е напредок општо во **транспарентноста** на работењето на судството (препознавајќи ги особено напорите на Врховниот суд), на Судскиот совет и на Советот на јавни обвинители. Сепак, се констатира дека донесените правила во 2024 година од страна на Судскиот совет за образложение на одлуките за избор на судии сè уште неконзистентно се спроведуваат, додека, пак, соодветните одлуки на Советот за јавни обвинители се оценуваат како помалку транспарентни. Се оценува дека Судскиот совет ги спроведува препораките од Оценската мисија од 2023 година.

Извештајот ги констатира тековните процеси на изработка на законите за Судскиот совет и за Јавнообвинителскиот совет, како и на Законот за јавното обвинителство – сите дадени на мислење на Венецијанската комисија.¹⁴ Овие закони се и дел од Реформската агенда, според која Законот за Судскиот совет требаше да се донесе до јуни 2025 година, а преостанатите – до крајот на оваа година.¹⁵

Квалитетот на судството е загрозен од недостатокот на ресурси – и финансиски и човечки.

Повторен е наодот од претходните извештаи дека не се одвојува буџет за судството и јавното обвинителство во согласност со законот, а платите остануваат замрзнати. Изречно неспоменати во овој извештај, од оваа област во Реформската агенда до јуни 2025 година, требаше да бидат донесени и законите за плати на јавните обвинители и судиите, како и за судската и јавнообвинителската служба. Дополнително се констатира дека постојните потребни согласности од Министерството за финансии за внатрешната распределба на средствата од Буџетот ја загрозуваат финансиската автономија на судството. Извесно е дека нема да се исполни целта од Реформската агенда до крајот на 2025 година да се обезбеди финансиска самостојност на судскиот систем во согласност со Законот за судскиот буџет.

И покрај констатацијата дека изборот на судии и јавни обвинители на почетокот од 2025 година ја ублажи состојбата, таа е оценета како загрижувачка, како во однос на бројот на судии, а особено јавни обвинители, така и во однос на другите човечки ресурси неопходни во судството. Оттаму, не зачудува оценката дека стратегиите за човечки ресурси во судовите и јавните обвинителства од 2020 година не се спроведуваат. Дополнителна загриженост буди фактот што нема нова генерација на Академијата за судии и јавни обвинители. Ваквата состојба го загрозува и

12 Евробарометар 2025, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3412>

13 Евробарометар 2024, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3193>

14 Мислењето за законот за Судскиот совет е добиено во јуни, додека за законите за Јавното обвинителство и Советот за Јавни обвинители е добиено по објавувањето на Извештајот – во октомври 2025 година.

15 Извесно е дека доцнењето во донесувањето на овој закон ќе повлече и задоцнување во две последователни цели од Реформската агенда – новите членови на Судскиот совет кои треба да ги заменат оние со истечени мандати да бидат избрани до крајот на годинава; истиот рок се однесува и на воспоставувањето гаранции за правично процесирање на судиите и јавните обвинители во дисциплинска постапка.

исполнувањето на една од целите на Реформската агенда – редовно да се пополнуваат испразнетите места за судии и јавни обвинители, во согласност со проекциите, поставена за декември 2026 година.

Се оценува дека, и покрај напорите за дигитализација и функционирање на системот за автоматска распределба на предмети, остануваат главните предизвици на застарена инфраструктура, недоволна информациско-технолошка поддршка и неконзистентна примена на дигиталните алатки.

Особено загрижува континуираниот тренд на намалување на **ефикасноста** на судството – една од големите придобивки на реформите во судството во претходните децении. Освен кај првостепените управни, граѓански и стопански предмети, презентирани податоци укажуваат дека ефикасноста е влошена кај сите други видови предмети.

Борба против корупцијата – без чекор напред

И покрај распространетата **перцепција** за високо ниво на корупција, индексот на перцепција за корупцијата се подобрува последниве неколку години.¹⁶

Инаку, наодите во сите аспекти на овој дел од извештајот во голема мера се повторуваат од минатиот ИВП.

Спроведувањето на **Стратегијата** за спречување на корупцијата е на многу ниско ниво, иако малку подоброено за 2024 година во однос на 2023 година.¹⁷ ЕК ја цитира оценката на ДКСК, која смета дека ова е резултат на општото отсуство на политичка посветеност и на сопственост од страна на државните институции. Направената анализа за причините за неспроведување на Стратегијата се посочува како основа за градење на новата Стратегија за периодот 2026-2030 година.

За **Државната комисија за спречување на корупцијата** останува констатацијата дека се сосредоточува на превенција и институционална соработка, а е помалку активна во откривање и известување за можни предмети на корупција.

На ДКСК ѝ се забележува недоволна способност за проверка на **изјавите за имотна состојба**, укажувајќи и на намалувањето на бројот на систематски проверки на изјавите во 2024 година во однос на 2023 година.

Иако почна да се спроведува новиот Закон за **лобирање**, според ЕК, бројот на регистрирани лобисти (3) и на лобирани субјекти (32) сè уште е мал.

Се смета дека **заштитата на укажувачите** и понатаму е слаба, додека подготвениот нов закон не е ставен во процедура во новиот пратенички состав.

¹⁶ Извештајот се повикува на Индексот на перцепција на корупцијата на Транспаренси интернешнел за 2024 година, според кој МКД има 40/100 и е рангирана на 88 место глобално, во споредба со 35/100 во 2020 година. Меѓутоа, индексот за 2024 година е понизок од оној за 2023 година – 42/100.

¹⁷ Според цитираните извештаи на ДКСК во 2023 година 55% од предвидените активности не биле спроведени, за разлика од 50% во 2024 година; спроведени биле 13% во 2023 година за разлика од 18% во 2024 година.

Повторена критика од повеќе изминати извештаи е недостатокот на ефективен надзор над финансирањето на политичките партии, што, според Извештајот, се должи и на несоодветната законска рамка, како и на недостатокот на ресурси и стручност во ДКСК.

Здравството и јавните набавки се издвојуваат како области со **висок ризик од корупција**, а Извештајот се повикува на критиките од ДКСК за измените на Законот за јавни набавки од јануари 2025 година. Се повторува и критиката за политичко влијание врз вработувањата во јавниот сектор.

Извештајот препознава неодамнешни „напори во истраги и гонење корупција“, но констатира дека сè уште нема „робустен“/видлив резултат од нив, истакнувајќи дека предметите на корупција од висок профил често се одолжуваат или резултираат со минимални казни, а истрагите за нив ретко доведуваат до конечни пресуди. Се укажува на недостигот од јавни обвинители и воопшто ресурси за борба против корупцијата. Поврзани чекори во Реформската агенда се екипирањето на Обвинителството за гонење на организиран криминал и корупција со обвинители, финансиски и ИТ-експерти до декември 2025 година, како и целосна оперативност на истражните центри до јуни 2026 година, а до овој рок се очекува и зголемен број истраги, обвиненија, конечни пресуди, замрзнување и конфискација во предмети на организиран криминал.

Иако внимателно, ЕК оваа година истакнува и загриженост за можно политичко влијание врз напорите за борба против корупцијата, како и за можна селективност на истрагите и гонењата за корупција, „при што некои случаи е можно да се водени од политички причини, а не од сеопфатен пристап за справување со корупцијата од страна на сите субјекти“.¹⁸

И овој извештај ги истакнува негативните последици на измените на Кривичниот законик од 2023 година, иако ги препознава напорите на судовите и обвинителството за гонење на предметите од висока корупција во новонастанатите услови, како и делумно унапредените капацитети. Покрај тоа, ЕК забележува дека Уставниот суд во февруари 2025 година му дал шестмесечен рок на Собранието да ги коригира спорните одредби, како и дека се работи на измени на Кривичниот законик, кои, според Реформската агенда, треба да бидат донесени до декември 2025 година. Меѓутоа, со оглед на тоа што законот сè уште не е во собраниска постапка, висок е ризикот од доцнење, но и од можни правни празнини. Според Реформската агенда, до крајот на декември треба да се донесат и нов кривичен законик и нов закон за кривичната постапка, за кои е висок ризикот да доцнат или да се донесат во неинклузивен процес, без соодветна расправа.

Медиуми

Позитивни се наодите за финансиската самостојност и професионалноста на **Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (АВМУ)**. Критиката се однесува на доцнењето во изборот, но и на професионалноста на новоизбраните членови на Советот на АВМУ¹⁹, како и на отсуството на институционална автономија. Извештајот ги препознава активностите на Советот за медиумска етика, за кој е потребно да се обезбедат одржливи извори на финансирање. Констатирано е дека овој совет примил за третина помалку поплаки за говор на омраза во 2024 година во однос на 2023 година.

¹⁸ Извештај за владеењето на правото за 2025 година; Поглавје за земјата за состојбата со владеењето на правото во Северна Македонија, стр. 1, стр. 12, https://commission.europa.eu/document/download/ede31053-efc6-4dd0-89ed-c9224f7eeb70_en?filename=2025%20Rule%20of%20Law%20Report%20-%20Country%20Chapter%20North-Macedonia.pdf

¹⁹ Членовите на Советот беа избрани непосредно пред објавувањето на Извештајот.

Извештајот содржи и критика за неименувањето членови на Програмскиот совет на МРТ од 2018 година, но не е ажуриран во овој поглед, затоа што членовите на овој совет беа избрани во мај 2025 година. Забележан е напредок во однос на финансирањето, со оглед на обезбедените буџетски средства за МРТ.

Опстојуваат критиките за недоволна **транспарентност на сопственоста** на медиумите и средно-високиот ризик од **медиумска концентрација**.²⁰

Извештајот се повикува на мислењата на заинтересираните субјекти дека повторното воведување на **државното рекламирање** може да доведе до злоупотреба на државни средства и нарушување на пазарот, но и зависност на медиуми од државни средства што може да ја наруши уредничката независност и квалитетот на содржините.

Иако е унапредена правната рамка, па и капацитетите за следење и откривање случаи на **напади на новинарите**, се укажува на предизвиците во спроведувањето, особено заплашување/вознемирување онлајн и родово засновано насилство врз новинарки, како и кампањи на оцрнување, особено кон истражувачките новинари. И понатаму отсуствува посебна правна рамка, но и свесност за СЛАПП (Стратешки тужби против јавно учество). Опстојуваат критиките за несоодветните работни услови на новинарите, особено за краткорочното и договорното ангажирање.

Државата постигнува напредок со ратификацијата на Конвенцијата на СЕ за **пристап до официјални документи**. Меѓутоа, спроведувањето во практиката на законската рамка и понатаму е проследено со тешкотии, како што се одолжувања од некои органи и користење на заштитата на личните податоци како изговор.

Други институционални прашања поврзани со контрола и рамнотежа

Извештајот заклучува дека новиот **Деловник на Собранието** од 2023 година имал позитивно влијание на неговата оперативна ефикасност, но дека преостанува да се согледаат подолгорочните ефекти. За разлика од минатогодишниот ИВП, и Годишниот извештај ИВП од 2025 година не споменува „политичка поларизација“. Повторените забелешки се однесуваат на собраниските именувања без почитување на мериторниот принцип, како и на доцнењето на именувањата.

Се повторуваат критиките за недостатоците во процесите за **инклузивно креирање политики**, засновано врз докази. Иако координацијата меѓу Владата и Собранието во законодавната постапка е оценета како ефективна, се укажува на пропустите во планирањето, во процена за влијанието на регулативата, следењето и евалуацијата, како и консултативниот процес.

Во согласност со нагласената **поврзаност на владеењето на правото за Единствениот пазар и деловната клима**, овој извештај содржи и податоци за перцепцијата за доверба на деловниот сектор во заштитата на инвестициите. 37% од компаниите делумно или целосно сметаат дека инвестициите се заштитени со законот и од страна на судовите. Истиот процент – 37% – го сметаат нивото на независност на органот за правна заштита на јавните набавки (Државна комисија за

20 ИВП често се повикува на оценките на Мониторот на медиумскиот плурализам (2025).

жалби по јавни набавки) како многу или прилично добро, додека 31% го сметаат нивото на независност на националниот орган за конкуренција (Комисија за заштита на конкуренцијата) како многу или прилично добро.²¹

Позитивна е оценката за зајакнатата **улога на Уставниот суд** во следењето и спроведувањето на неговите одлуки, по изменувањето и дополнувањето на неговиот деловник.

Стапката на спроведување на **водечките пресуди на Европскиот суд за човекови права** е намалена во однос на минатата година (65% споредено со 71%), но е сепак над просекот во ЕУ (45,7% неимплементирани водечки пресуди во просек во ЕУ, наспроти 35% во Македонија). Покрај тоа, намалено е времето за имплементација, како и бројот на предмети за кои не е исплатена отштета.

Загрижуваат повторените критики за односот кон **независните тела**. Недостигаат финансиски и човечки ресурси за Народниот правобранител и на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација. Не се донесени долгоочекуваните измени на Законот за Народниот право-бранител што треба да го отворат патот кон унапредување на неговиот акредитациски статус согласно Париските принципи.

Генерално позитивни се наодите за **рамката за дејствување во граѓанскиот сектор**, со оглед на фактот што во 2024 година се откочи работата на Советот за соработка меѓу Владата и граѓанскиот сектор, Владата донесе одлука за доделување средства на ГО, а подготвена е и Стратегијата за соработка и развој на граѓанското општество за периодот 2025-2029 година.²²

Сепак, Извештајот се повикува на наводите на некои граѓански организации за сè поне-поволна средина.

21 Податоците се од истражувањето Флеш Евробарометар 555 (2025). <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3412>

22 Донесена од страна на Владата на датумот на објавување на Извештајот на ЕК за владеење на правото (8 јули 2025 година).

Заклучоци и препораки

Извештајот констатира напредок во повеќе области. Меѓутоа, она што загрижува се негативните трендови околу клучни прашања на владеењето во правото. Во оваа смисла, Извештајот претставува аларм во поглед на притисоците на судството и загрозувањето на неговата независност, особено од страна на извршната власт. Друг извор на загриженост е повторувањето, односно континуираното нерешавање на одделни проблеми во областа, набележани во оваа анализа. Доколку овие негативни трендови продолжат, тие имаат потенцијал да го нарушат кредибилитетот на македонското досие на подготвеност за преговорите за членство врз основа на успешно спроведување на реформите во областа на кластерот Темели – Владеење на правото.

Континуираниот недостиг на финансиски и човечки ресурси значително придонесува за влошувањето на квалитетот и ефикасноста на судството, но и за борбата против корупцијата, а го загрозува и работењето на независните тела. За таквите состојби придонесува и административната зависност од одобренија од Министерството за финансии.

Оттаму, се препорачува:

- Да почне конструктивен процес на дијалог меѓу гранките на власта за унапредување на состојбите во судството, со учество и на граѓанскиот сектор, при што извршната власт да се воздржи од понатамошни притисоци и мешање врз судството, а чинителите во судството да заземат проактивен пристап;
- Да се спроведуваат стратегиите за човечки ресурси во судството;
- Да се интензивира процесот на дигитализација на судството, со акцент на конзистентност и применливост на решенијата во практиката, како и решавање на недостигот на потребите од ИТ;
- Во инклузивен процес да се донесат законите/измените и дополнувањата, предвидените стратегии и акциски планови од Реформската агенда, чиј рок е изминат или треба да се донесат до крајот на годинава, за да не се предизвикаат понатамошни доцнења во спроведбените активности, за кои е неопходно да се предвидат и соодветни ресурси – Законот за Судскиот совет, Законот за Советот на јавни обвинители, Законот за јавното обвинителство, Кривичниот законик, Законот за кривичната постапка, законите за платите на судиите и јавните обвинители; Акциски план за спречување на корупцијата во судството итн.;
- Имајќи ги предвид ограничените буџетски средства, да се стави фокус на квалитетот и ефикасноста во планирањето и користењето на финансиски и човечки ресурси во областа на владеењето на правото;
- Навремено, во инклузивен процес, вклучувајќи ги сите гранки на власта и граѓанскиот сектор, поаѓајќи од постојната анализа, да се подготви и да се донесе нова стратегија за спречување и борба против корупцијата;

- ДКСК да заземе поактивен пристап кон можните предмети на корупција и да преземе мерки за ефективна проверка на изјавите за имотна состојба;
- Владата да преземе мерки за зголемување на респонзивноста на администрацијата (пристап до јавни информации, следење на препораките на независни тела итн.);
- Да се зголеми институционалната автономија на јавниот радиодифузен сервис и да продолжи процесот на модернизација;
- Да се преиспита државното рекламирање на медиумите и да се испита можноста за формирање фонд за медиумска плуралност, што ќе го поддржи развојот на проекти и содржини што ќе служат на јавниот интерес со што ќе се креира средина за повеќе разновидност повисок квалитет и независност на медиумите;
- Владата да го приоритизира унапредувањето на процесот на креирање и следење политики (меѓу другото, и за да се спречи пречестото менување закони во оваа област, што доведува до правна несигурност);
- Да се обезбедат финансиски и човечки ресурси за независните тела – Народниот правобранител и Комисијата за спречување и заштита од корупцијата;
- Да се донесат изменувањата и дополнувањата на Законот за Народниот правобранител, неопходни за унапредувањето на акредитацискиот статус според Париските принципи;
- Собранието, при именувањата во телата во областа на владеењето на правото, да го почитува принципот на мериторност и да обезбеди транспарентност на процесот;
- Владата да ги земе предвид наодите за влијанието на состојбите во владеењето на правото во земјата во пристапувањето кон Единствениот пазар на ЕУ и да подготви соодветни мерки;
- Да се воспостават ефикасни, рационални и функционални системи за координација и следење во спроведувањето на стратегиите за развој на судството и на борба против корупцијата, како и другите стратегии во областа на владеењето на правото, без удвојување на функциите и процесите;
- Владата да воспостави систем на консултации и следење на извештајот за владеење на правото, поаѓајќи од Методологијата на ЕК за неговата подготовка;
- Европската комисија да ја продлабочи анализата за причините на состојбите, без сведување на повеќето проблеми на недостиг од финансиски и човечки ресурси.

Прилог: Преглед на напредокот, повторените проблеми и нови наоди/проблеми

Столб	Напредок	Повторени проблеми	Нови наоди/проблеми
Правосуден систем	– Транспарентност во работењето на судството; – Напредок во спроведувањето на препораките од Оценската мисија од 2023 година од страна на Судскиот совет; образложеност на одлуките за избор на судии (иако неконзистентно); – Спроведување на Стратегијата за судството (иако недоволно); – Избор на нови судии и јавни обвинители; – Напори за дигитализација и функционирање на системот за автоматска распределба на предмети.	– Мешање и притисоци врз судството; – Недостаток на финансиски и човечки ресурси; ○ Не се одвојуваат финансиски средства согласно Законот за судскиот буџет ○ Не се спроведуваат стратегиите за човечки ресурси во судството – Застарена инфраструктура, недоволна ИТ-поддршка и неконзистентна примена на дигиталните алатки; – Континуиран тренд на намалување на ефикасноста на судството.	– Изречно наведување на другите гранки на власта, особено извршната, како извор на притисок и мешање; – Доцнење во новите генерации на Академијата за судии и јавни обвинители.
Борба против корупција	– Напори за истраги и гонење на предметите од корупција на високо ниво; – Делумно унапредени капацитети.	– Многу ниско ниво на спроведување на Стратегијата за спречување на корупцијата; – Помала активност на ДКСК во откривањето и известувањето за можни предмети на корупција; – Недостиг од јавни обвинители и воопшто ресурси за борба против корупцијата; – Низок број на бројот на регистрирани лобисти и лобирани субјекти; – Недоволна заштита на укажувачите; непроцесиран нов закон за заштита на укажувачите; – Недостаток на ефективен надзор над финансирањето на политичките партии; – Повторени области со висок ризик на корупција: јавните набавки, вработувањата во јавниот сектор; – Без убедлив резултат од почнати истраги и гонење корупција на високо ниво; – Негативни последици на измените на Кривичниот законик од 2023 година.	– Отсуство на политичка посветеност и сопственост од страна на државните институции; – Намалена способност на ДКСК за проверка на изјавите за имотната состојба; – Можни политички влијанија и селективен пристап во истрагите и гонењето на корупцијата; – Понатамошен висок ризик од одложување и правни празнини поради неусвојувањето на новиот кривичен законик, односно негови измени и дополнувања; – И здравството идентификувано со висок ризик за корупција (иако „ситна“).

Столб	Напредок	Повторени проблеми	Нови наоди/проблеми
Медиуми	– Позитивни наоди за финансиската самостојност и професионалноста на АВМУ; – Препознаени активностите на Советот за медиумска етика; – Бројот на поплаки за говор на омраза во 2024 година за третина помал одошто во 2023 година; – Напредок во финансирањето на МРТ; – Унапредена правна рамка и капацитетите за следење и откривање случаи на напади на новинарите; – Ратификација на Конвенцијата на СЕ за пристап до официјални документи.	– Недоволна транспарентност на сопственоста на медиумите и средно-висок ризик од медиумска концентрација; – Доцнење во изборот на членови на Советот на АВМУ; – Неименување членови на Програмскиот совет на МРТ од 2018 година; отсуството на институционална автономија; – Недостаток од посебна правна рамка и свесност за СЛАПП; – Несоодветни работни услови на новинарите; – Практична примена на правото за обезбедување пристап до информации од јавен карактер.	– Непочитување на мериторен принцип при избор на нови членови на Советот на АВМУ; – Потреба од одржливи извори на финансирање на Советот за медиумска етика; – Предупредување дека државното рекламирање може да доведе до злоупотреба и нарушување на пазарот, но и зависност на медиуми од државни средства што може да ја наруши уредничката независност; – Онлајн-заплашување, родово насилство врз новинарки и кампањи на оцрнување кон истражувачките новинари.
Други институционални прашања поврзани со контрола и рамнотежа	– Нема констатација за „политичка поларизација“; – Досегашен позитивен ефект на Измените и дополнувањата на Деловникот на Собранието од 2023 година врз неговата оперативна ефикасност; – Ефективна координација меѓу Владата и Собранието во законодавната постапка; – Зајакната улога на Уставниот суд во следењето и спроведувањето на неговите одлуки, по изменувањето и дополнувањето на неговиот деловник; – Стапката на спроведување на пресудите на Европскиот суд за човекови права е над просекот во ЕУ; – Откочена работа на Советот за соработка меѓу Владата и граѓанскиот сектор, донесена одлука за доделување средства на ГО и подготвена Стратегија за соработка и развој на граѓанското општество за периодот 2025-2029.	– Доцнење на именувањата од страна на Собранието; – Недостатоци во процесите за инклузивно креирање политики, засновано врз докази; – Недостиг на финансиски и човечки ресурси за Народниот правобранител и Комисијата за спречување и заштита од дискриминација; – Неизменетиот Закон за Народниот правобранител што го одложува унапредувањето на акредитацискиот статус според Париските принципи.	– Собраниски именувања без почитување на мериторниот принцип; – Нов наод поради воведување на димензијата на Единствениот пазар: ниво на доверба во ефикасноста на заштитата на инвестициите (37% компании).

